

Год. VI.

Број 40.

**НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АУТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.**

СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА

ВЛАСНИК:

УРЕДНИК:

Њ. Светост Српски Патријарх Георгије.

Протојереј Јован Јеремић.

У Ср. Карловцима у недељу 29. септембра 1896.

**Кратки преглед
најважнијих писаних литургија.**

(по катанском и др.)

(Свршетак)

а) Западне литургије грчкога типа.

Ово су тако зване народне литургије.

1.) Најважнија између свих западних литургија како због особите блискости облицима евхаристичког богослужења источним, тако и због свога утецаја на остале западне, јесте галиканска литургија, која се зове *галском* за разлику од млађе галиканске. Њој сасвим сродна је *шпанско-готска*. Прва је употребљавана у северној и средњој Галији пре доласка Франака (497. год.), а друга у јужној Француској и у оном делу Шпаније, којим су овладали били северни Готи (418. год.) и пре доласка ових као и за време владања истих у тим крајевима. Због велике сродности обе могу се сматрати као једна *галско-шпанска*.

Судећи по њиховој садржини и језику⁴³ морале су постати још за време гоњења (дакле пре 312. године) у Галији, с којом је Шпанија онда у тесној сизи била; а судећи по саставу молитава, главним мислима (врло сроднима са појединим мислима грчких отаца прва три века) и неким карактеристичним речма, које се налазе у грчким молитвама (н. пр. Eucharistia, paradysus, profetia, martyrium, Triades или Trias и др.) оправдава се претпоставка, да су поменутој литургији при састављању молитава служили за узор грчки образци. Држе да је састављач ове литургије морао бити свети Иларије епископ Пиктавијски (умро 366. године), који је дуго живео на истоку и у опште је познат са своје љубави према источној цркви.⁴⁴

2.) Галиканска литургија. То је нацио-

⁴³ Језик у њима је из периода прелаза од класичког к романском дијалекту, те је у њему наћи солицизма и варваризама, као што се писало од III. до VII. века.

⁴⁴ Собрание, IV. 66, 67.

нална литургија Гала састављена у IV. веку од пастира галиканске цркве на основу предања донетог са истока, и употребљавана у Галији до краја VIII. века, када ју је отуд истисла из употребе млађа од ње тако звана римокатоличка литургија. У њој су спојени са старим литургијским обликом нови, које захтеваше ондашње развиће галске народности. Исти су сложени већином подражавајући образцима источних обласних литургија. Те особине дају галиканској литургији достојанство драгоцене споменика вековне заједнице галиканске цркве са целим хришћанским светом и јаког општења са источном црквом.⁴⁵ На уређењу галиканске литургије радило је поменутих векова више црквених пастира, који су као познаваоци источних писаца и успели да подмире духовне потребе својих савременика; међу њима на првом месту свети Иларије епископ пиктавијски, Музеј презвитер Марсељски (умрбо 461. год.), Сидоније Аполинарије епископ Клермонски (IV. век) и др.⁴⁶ У битним деловима је галиканска литургија сродна са старом галско-шпанском, а само се у другостепеним развила у сопственом правцу и тако постала посебном и различном од савремених јој западних литургија источнога типа Мозарапске и Миланске, с којима је у старија времена могла бити још сроднија.⁴⁷ Уваћањем и замењивањем другостепених делова у појединим дијецезама, постало је више облика литургије који имају једнак чин (*uniformis ritus*) но различне молитве, јектенија, изборе места из светог писма.⁴⁸ Од многих таквих формулара сачуваше се: а.) *Missale gothico-Gallicanum* из 2. половине VII. века. У овом мисалу нема никаква трага римокатоличке литургије, на против многе молитве и формуле подсећају на грчке образце (н пр. молитва пресуштаствлења светих дарова). б.) *Missale Gallicanum* из VI. века, в.) *Missale Francorum* из периода почетка примања римокатоличке литургије, од које се неке молитве помешаше са старогаликанским формуларима. г.) *Sacramentarium Gallicanum* такође из времена прелаза од галиканске римској литургији, са сличним мрмесама, као и у франачком мисалу.

⁴⁵ Ibid. 87.

⁴⁶ Ibid. 87. 88.; Conf. Lüfs. O. c. стр. 151.

⁴⁷ Собрание IV. стр. 95.

⁴⁸ Ibid. стр. 89.

3.) *Мозарапска* литургија. Зове се тако по шпанском народу, који се, кад у VIII. веку Шпанијом овладаше Арапи (Маври, Сарацени), морао с овима помешати па и многе арапске обичаје примити те га прозваше *Mixti Arabes*, *Mostarabes* — поарапљени. По постанку своје ова је литургија старија од VIII. века и приближује се литургији најстаријих хришћанских времена, тако званој старој шпанској. На уређењу њеном радише: *Маршин* архиепископ бракаренски (*Braganze*, умрбо 580. год.) родом из Паноније, који је дуго живео на истоку, и, епископујући 20 година увео неке грчке обреде у богослужењу шпанске цркве.⁴⁹ *Јован* епископ Герундски (*Girondo*) савременик Мартинов, родом Гот, који је провео 17 година у Цариграду а као пастир свога народа борио се против аријанства и занимао се између осталог и уређењем шпанске литургије по образцу источних. *Леандар* епископ Испалски или Севиљски (умрбо 600. год.) родом Шпањолац из провинције картагинске, који је такође дуго живео у Цариграду и познавао се са цариградским патриархом светим Јованом Посником и светим Григоријем потоњим папом римским, па је при измењивању и допуњивању шпанске литургије имао пред очима обичаје источне цркве. За његово је време на Толедском сабору (689. год.) прописано 2. правилом, да се у свима шпанским црквама има читати символ вере по примеру источних цркава (*secundum formam orientalium ecclesiarum*). *Исидор* епископ Испалски (умрбо 636. год.) брат Леандра и прејемник његов на епископској катедри. Њему би на IV. толедском сабору (633. год.) поверено, да састави службенике за свршавање свете литургије и других црквених служба под именом *Missale* и *Breviarium*. Због тога се и сама мозарапска литургија звала по уреднику Исидорском, а по сабору Толедском. Мозарапска се литургија употребљавала у Шпанији као народна од V. до XI. века,⁵⁰ а за време Алфонса VI. потисне је тако звана римокатоличка;⁵¹ но и уз ову се држала у неке празничне дане до XVI. века, кад је чувени инквизитор, архиепископ Толедски, кардинал Ксименес (умрбо 1517.) даде превести на готски, исправи у њој што беше за исправљање, те унесе у збор-

⁴⁹ Ibid. стр. 120.

⁵⁰ Lüft. o. c. стр. 169.

⁵¹ Собрание, IV. стр. 124.

ник богослужбених књига под насловом: *Missa mixtum secundum regulam B. Isidori dictum mozarabes*, па нареди да се сваки дан служи. Од то доба служи се она у Толеду и до данас у кашели, коју је исти Ксименес подигао. Кроз све време свога усавршавања сачуван је у њој по склопу тип народне шпанске литургије, различне од римокатоличке, а сличне с галиканском народном литургијом.

4.) *Миланска* литургија. Под тим именом разумева се литургија, која се употребљава у Милану (*Mediolanum, Milano, Mailand*) и црквеној области архиепископије истога имена. Постанак њен допире до апостолског доба, кад и утемељење Хришћанства у тим пределима, које предање спаја са именом светог апостола Варнаве. Њу је по дотадашњим литургијама миланске архиепископије, које су у суштини биле сродне са литургијама у суседној Галији, уредио свети Амвросије архиепископ Милански (умрбо 397. год.), чије се заслуге у овом погледу упоређују са заслугама светог Василија Великога на истоку, светог Иларија у Галији, Исидора Испалског у Шпанији. Миланска литургија била је за Амвросијева времена много сроднија са литургијама источнога типа, од којих је и постала; то потврђује и та прилика, што је св. Амвросије — како сведочи бл. Августин — увео у своју цркву и појање по обрасцу источном.⁵² У данашњој миланској литургији наћи је примеса из римокатоличке, при свем том је она — иако тако близу Рима — очувала своју самосталност и своје обележје сродно источним облицима.

β) Западне литургије римскога типа.

Под тим именом разумевају се литургије, које су постале под претежним утцајем римских првосвештеника. Њихов почетак стављају у половицу III. века,⁵³ кад се у Риму и округу римског епископа, место до тада обвезног (официјалног) грчког литургијског језика, почео употребљавати латински и кад су се, по сведошћу Фирмилиана епископа Кесарије Кападокијске Клиријану, Римљани почели удаљавати од апостолскога предања.

Ове су литургије састављене течајем векова дѣлом из старих елемената народних литургија, а дѣлом из нових елемената западних римских

облика, разним спајањем једних и других но под премоћи потоњих, због чега су ове литургије мање вишо и сродне са тако званом римокатоличком.

Римски писци хоће да ова литургија потиче из апостолскога доба, а наиме од светог апостола Петра;⁵⁴ но то се не може доказати, *прво*: стога, што нема ни једнога споменика те литургије, који би старији био од V. века — можда дѣлом због навале варварских народа у Италију V. и VI. веке, а дѣлом због потиснућа каснијом римском литургијом; *друго*: стога, што подаци, који се наводе у заштиту апостолскога порекла римске литургије, никако не доказују, да је иста истоветна са каквом литургијом, која би имала постојати у Риму у апостолско доба, јер су неке папе у њој мењале не само другостепенне већ и битне делове, уносећи у њу по вољи своје изуме.⁵⁵ Отуда „ниједан латински отац не говори, да је Петар или који други апостол оставио западним црквама литургију тако поуздано, као грчки оци о Јакову и Марку“;⁵⁶ *треће*: стога, што се римска литургија, испоређена не само са источним, но и са западним литургијама, које потичу из времена апостолског, увек налазила у опреци с истима, јер није сачувала неповређену основу свештених радња и чинопоследовања, коју друге литургије нису никад из вида испуштале.⁵⁷ Римске литургије носе вођином назив *Sacramentarium*.

1.) Најстарији сакраментар приписује се римском епископу *Лаву I.* (Великом), *Sacramentarium Leonianum*; но држе, да је могао — изузевши неке касније додатке — и пре постати, барем у IV. веку.⁵⁸ Не зна се је ли овај сакраментар уживао јавна угледа,⁵⁹ јер не садржи у себи ни потпуна чина литургије, па ни најважнијега јој дѣла — канон; могуће, да га је ко из околице светог Лава као посебне молитве тога светитеља прибележио.⁶⁰ Најстарији споменик овога сакраментара је из VII. или VIII. века.⁶¹

2. Важније место заузима *Sacramentarium*

⁵⁴ Lüft. о. с. стр. 146.

⁵⁵ Собрание, V. стр. 49.

⁵⁶ Ibid. стр. 50.

⁵⁷ Ibid. стр. 51.

⁵⁸ Ibid. стр. 54.; Lüft, о. с. стр. 147., 148.

⁵⁹ Lüft. о. с. стр. 148.

⁶⁰ Собрание, V., стр. 55.

⁶¹ Ibid. стр. 54.

⁵² О. с., V. стр. 11.

⁵³ Ibid. стр. 53.

Gelasianum, јер се поуздано зна, да се папа Геласије I. (492.—496.) много старао о устројству римске литургије,⁶² која до његова времена не беше ни потпуна, ни уређена, ни спољашње складно изложена.⁶³ Могуће је да је поменути папа редиговао сакраментар, који је донде већ постојао и по свој прилици био сличан Лавовом, уредивши молитве и песме, умноживши прве тако званим колектама (*collectae*) и префацијама (*praefationes*) а друге трактима (*tractus*) и саставивши сам службе за неке новоустановљене празнике. Многе од ових потичу из литургија галиканске цркве. Није ни овај сакраментар потпун ал садржи први пут нов нарочити, премда кратак, римски *communissae*. Најстарији сачувани споменик му је из VIII. века⁶⁴ и дакако не без додатака векова после постанка му. Осим осталог знаменит је тај сакраментар и стога, што се у мисама за крштење деце и одраслих уочи Пасхе и Педесетнице налази Nikeјскоцариградски Символ вере без дометка *Filioque* (и ѿ Сина) и то на грчком и латинском језику.

3.) Једаи век иза Геласија I. појавио се у римској цркви *Sacramentarium Gregorianum*, који припада светом Григорију Великом, римском папи, познатом на истоку под именом Двојеслова (590.—604.). Свети Григорије Велики Двојеслов пре него што је постао папом живео је осам година (570—585.) у Цариграду и тамо се упознао са богослужењем источне цркве. Испоређујући исто са римским морао је увидети одступ потоњег од првога, јер су у римској литургији његова времена „били истиснути неки најстарији делови, а на место њих унесени други неапостолски,⁶⁵ те се старао да прве васпостави а место других даде нове према сувременим му потребама, у духу општехришћанском. У овом погледу има свети Григорије Велики за римску литургију онаке заслуге, као што су их својим литургијским радом стекли светитељи Василије Велики и Јован Златоусти на истоку; с том разликом, да се Григорије у свом литургијском раду морао обазирати на дотадашњу већ укоревљену литургију римског типа више него на литургије апостоле, тако да је често био

принуђен уведење неких саставина по формуларима јерусалимском, цариградском и миланском⁶⁶ пред епископима правдати,⁶⁷ стога је узео за основ своје раду онда у Риму упо требљавани сакраментар Геласијев.⁶⁸

Григоријев сакраментар се употребљавао испрва у римској цркви и у Италији, а затим су га примиле и остале западне цркве. Он је послужио за основ новијим римским литургијама па и тако званој римокатоличкој, премда се од ове потоње разликује.⁶⁹

Најстарији споменици овога сакраментара су из IX. века.⁷⁰

4.) Сакраментар светога Григорија Двојеслова, којим је светитељ смерао дати римском богослужењу одређен и сталан облик, почео се већ у VII. веку измењивати, допуњавати и дотеривати према месним приликама и обичајима не само у провинцијама удаљеним од Рима већ и у самом Риму, тако да је течајем времена осим општега чина литургије, који је према току године сам по себи био разноврстан, постало више литургија, којима је свима давано име светога Григорија, но који су се од првобитне литургије истога светитеља а и међу собом јако разликовале.⁷¹ Тако никоме посебни *ordines missae* за папу, за епископе разних степена, за опате, за просте свештенике, за парохije, за саборно служење, заветне мисе, мисе за мртве, за обичне и повлашћене (привилеговане) престоле, и тихе или тајне мисе, које се могле свршавати у једном те истом храму у исто време са гласном литургијом на разним престолима.⁷²

5.) Измене и допуне уносили су у литургију римске папе и свештенство од VII. до XV. века делом због потреба прилика времена, делом под утецајем теоретских назора римских богослова о прјединим саставинама литургије. Римски богослови средњег века (особито схоластици) да би објаснили богослужбене обичаје како свештеницима — јер они беху на врло ниском ступњу знанственог образовања — тако и народу ради задовољења побожних осећаја му; латиле се мистичког тумачења истих

⁶⁶ Ibid. стр. 76.

⁶⁷ Ibid. стр. 74.

⁶⁸ Lüft, O. с. стр. 162., 164.; Собрание V. стр. 73. 79.

⁶⁹ Собрание, V. стр. 71.

⁷⁰ Ibid. стр. 81., 82.

⁷¹ Ibid. стр. 81., 97.

⁷² Ibid. стр. 105.

⁶² Ibid. Lüft. о. с. стр. 148.

⁶³ Собрание, V. стр. 55. и след.

⁶⁴ Ibid. стр. 57. и след.

⁶⁵ Ibid. стр. 75.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

и створише сасвим нове чудновате и већином неразумљиве појмове о богослужењу а нарочито литургији, због чега напустише старе обреде, којих значење не могоше схватити или на своју систему довити, а уведоше нове, које тумачише по своме; тако: уведоше преснаце, почеше причешћивати световњаке под једним видом, престаше спомињати име владара земље (да се што јаче истакне светска власт папска!) и т. д.⁷³ На тај начин, а особито под утецајем схоластике, остаде римска литургија без тврда основа,⁷⁴ тако да је сасвим одступила и од старог римског облика. Да се дође до стална облика за све западне цркве, повери тридентски сабор⁷⁵ у својој 25. седници Римском првосвештенику да исправи богослужбене књиге. Исправљање то предузме за папе Пија IV. нарочита комисија (1563—1570.) које труд би прописан булом папе Пија V. 1570. г. обвезним за сав запад. Том комисијом исправљена римска литургија дала је основни облик најновијој *римокатоличкој литургији*,⁷⁶ која је и иза Пија V. због слободног штампања службеника и даље мењана; док није папа Климент VIII. (1604. г) изнова исправио и забранио службенике штампати изван Рима. Иза овог поправио је исти и папа Урбан VIII.⁷⁷ и штампао у Риму 1634. г, на дозволио штампати службенике и у другим местима, али под условом, да ови морају бити истоветни са оним у Риму. Од то доба није римокатоличка литургија више мењана него се и данас употребљава у оном облику, који јој даде папа Урбан VIII. Но ова литургија у многим одступа од оних старих сакраментара Лава, Геласија и Григорија, који су у римској цркви тако дуго уважавани и од којих она старијих не познаје; јер недостаци и сувишности у самом *ordo missae*, случајне и тенденциозне измене и домечи, којима се одликују средњевековне литургије западне цркве, не само да нису одстрањени, него су већином задржани и узакоњени, само

са позитивнијим одредбама, у које дане да се употребљава која новотарија VII.—VIII. века а у које не, и какве телесне покрете треба свештеник том приликом да чини; а за све то нема никаквих других основа осим оних службеника, који се употребљаваху два или три века пре Тридентскога сабора.⁷⁸

Уосталом римска црква допушта местимице употребу и посебних литургија,⁷⁹ па чак и оних, којима њени богослови никад не пропуштају одрицати достојанство, како православних тако и неправославних,⁸⁰ но све не под мању цену већ за признање главенства и непогрешивости римског папе а постепено и осталих тенденциозних новотарија и неподопштина римских богослова, које стоје у очитој опреци и са светим писмом и са светим предањем, и са историјом и са здравим разумом.

О литургији пређеосвећених дарова.

При свој противности запада према истоку, која се давно зачала а у X. веку и расцепом завршила, задржала се међу старим литургијама једна, која је тако рећи својина и Истока и Запада те се од како је постала па до данас употребљава и у источни и у западним црквама, а то је *литургија пређеосвећених дарова* (ἡ τῶν προηγιασμένων т. ј. δόρων λειτουργία; *missa praesanctificatorum* т. ј. *missa*; литургија пређеосвећених т. ј. дарова), која се у православној цркви свршава у свету четрдесетницу, почињући од среде прве недеље великога поста па до среде страсне седмице осим субота, недеља и Благовести,⁸¹ а у западној цркви само једаред у години и то на Велики Петак.⁸²

Чинопоследовање се исте на западу неким ситницама истина разликује од источног али су општи ток њен и састав молитава јој потпуно сачували таку сродност, каква је само онда могла постојати, док су обе цркве живе у јединству хришћанске вере и учења; стога јој и постанак ваља тражити у првобитном хришћанству, дакле још у приликама хришћанске цркве прва три века, које су подједнако утецале и на исток и на запад. С

⁷³ Ibid. стр. 102.—107.

⁷⁴ Ibid. стр. 106.

⁷⁵ Тридентски сабор (Concilium Tridentium) би сазван на апелацију протестантских кнежева, да се уклоне неки реформацијом изазвани метежи, 13. XII. 1545. године и трајао је с прекидом до 4. XII. 1563. На том се сабору протестанти коначно оценили од римске цркве.

⁷⁶ Собрание V., стр. 107.

⁷⁷ Бобровницкій, о происхождении р.-кат. литургии, стр. 25.

⁷⁸ Собрание, V. стр. 111.

⁷⁹ Н. пр. у Толеду.

⁸⁰ Н. пр. Копти, Јермени и др.

⁸¹ Трул. прав. 52.

⁸² Собрание, V. стр. 141.

једне стране жива потреба првих Хришћана, да се што чешће, па и сваки дан причешћују, није могла остати незадовољена ни у данима од апостолских времена наслеђеног поста свете четрдесетнице, тим поузданије, што је примање небесне хране, Тела и Крви Христове, служило и служи за највеће укрепљење у подвижима поста; а с друге стране неприличје духовне радости, којом се у прва времена проводило свршавање литургије, општим приносима и вечером љубави, са временом кајања и потпуног уздржавања од хране у време тога поста, изузимајући суботе и недеље:⁸³ дадоше повода нарочитом богослужбеном уређењу, на ком би се добијали дари Тела и Крви Христове, а само освећење истих *да се изврши не у те дане, већ раније. Као природни пример такм уређењу послужи апостолски обичај остављати свете даре ради причешћивања болесника, као и обичај првих векова шиљати освећено даре и здравима, који се због важних узрока не могуше причестити на литургији. Но то беху тек усменим предањем чувани и не баш устројени први почеци, а само устројство литургије пређеосвећених дарова у облику посебног евхаристичког богослужења, са одређеним саставом, који се разликује од других црквених служба припада времену после III. века, а понајпре између Лаудикијског и Трулског сабора (343 — 692.), у које су време свети оци уопште исправљали и писмено тачније излагали литургијске формуларе.⁸⁴

Ко и где је литургији пређеосвећених дарова дао каснији јој облик не зна се поуздано. Не без разлога приписује се уређење исте светом Василију Великом, за којег поуздано познато, да се трудио око уређења богослужења уопште, а особито литургије;⁸⁵ у VIII. веку пак дао јој је већу складност и једноликост Герман патријарх Цариградски.⁸⁶ Угледајући се на исток примио је литургију пређеосвећених дарова (могуће Василијеву) и запад, где се већ у VII. веку налази у сакраментару светога Григорија Двојеслова и у списима сакраментира папе Геласија исправљенима по св. Григорију, те се њима распростире по свим западним црквама у оном облику,

у ком ју је по свој прилици изложио реформатор западнога богослужења, свети Григорије Велики Двојеслов, да се тамо по њој служи бар једаред у светој четрдесетници — на велики петак.⁸⁷

У старијим службеницима источне цркве носи ова литургија само наслов *литургија пређеосвећених дарова* (*λεειτουργία τῶν προηγιασμένων*) без имена њена писца; у млађим додадоше јој име светога Григорија Двојеслова папе Римског.⁸⁸

Ј. Д.

⁸⁷ Ibid. стр. 153.

⁸⁸ О литург. пређеосв. стр. 3.

Назаренство напредује!

(Свршетак)

6. Користе се назарени много и својом тактиком, да семе своје науке, са свим прикладно крадљивцима и душевним разбојницима, *сеју скривено и тихо*. Често је заиста врло тешко ући им у траг за времена. Полази им за руком, да своје богохулничко делање прикрију и од саме најближе родбине и својте уочене жртве, тако, да се ови осете на невољи, тек када је дотични постао већ затуцаним назаренцем, и када већ и најбољи свештеник једва да може још штогод помоћи. Да би своју сврху у том погледу достигао, назарен ће нетренимице вардати згуду, када ће моћи дотичном са свим на само придиковати: возиће га у варош, или ће му се наметнути за сапутника; ићиће с њим ноћу у пашу, или ће га ма на који други начин одмамити испред очију старијих и увиђавнијих.

Лечећи се летоске у Меленцих, ја сам се према једном старијем, врло окретном и јако фанатизованом назаренцу, ставио у такав положај, да ме је он, у споразуму са свих триста меленачких назарена, покушавао обратити у назарене. Читао ми је многа места из Св. Писма, говорио је кијамет, речи о греху и покајању, и сладио ми је, како се „сваком новособраћеном јагњету зарадују све скупштине Господње: и ове у Аустрији, и оне у Немачкој и Америци.“ Али је увек брижљиво и бојажљиво тражио по коју скривенију клупу у парку, где није нико могао прислушкати, и с места би мало уљудио своју

⁸³ Апост. прав. 66., Трул. 55., Гангр. 18.

⁸⁴ Собрание, V. стр. 149.; О литург. пређеосв. стр. 48.

⁸⁵ Собрание, V. стр. 151.; О лит. пређеосв. стр. 51.

⁸⁶ Собрание, V. стр. 152.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

малећиву и болећиву извештачену ревни-тељску физијономију. и почео са свим други разговор, чим би се ма ко и из даље појавио.

7. Па онда и сама *шајанственост*, којом је обмотано назаренско учење, њихово *уштројство* и *обичаји*, такођер јако привлачи простог човека. „Пријатељи“ и „пријатељице“ увек све нешто крију и од самих оних, који већ редовно одлазе у „скупштине“, с одлучном намером, да се позарене; „браћа“ и „сестре“ такођер имају ствари, о којима опет „пријатељи“ и „пријатељице“ немају појма

И све то није тек какав марифетлук, нити стоји оно, што је Јаша Томић у свом роману „Назарени“ (прво изд. стр. 230 и 231) хтео доказати, као да „назарени и не таје то према држави или странима(!), већ таје само баш према својим пријатељима, да их ти пријатељи не преваре(?)“ — него су те тајне у правом смислу речи њихове „светиње“, које ни сам онај не може да исприча, који је једном већ био и назаренски „брат“ или „старешина“, па се повратио у крило Православља, као што сам ја то већ једном и навео у мојој историји и суштини назаренства, стр. 128. „До свега тога може се само редовним путем доћи; *то ће теби сам Господ ошкрити, ако те за достојна нађе*,” говорио ми је у том погледу главом неки „старешина“, који је, такођер не знајући, да сам богослов и да сам у тим стварима већ прилично верзиран, све и сва употребио, да ме за назаренштину приволи, и који је иначе у сваком другом погледу био тако предусретљив, да сам од њега дознао за многе ствари, о којима дотле нисам ни појма имао. Када сам пак о тима „тајнама“ питао некога, који је већ био прави, „препорођен“ назарен, па га они, због неког преступа му, искључили, и који је после грдио назарене на сваком кораку — и он је ту само слегао раменима: „прут је Господњи јак и страшан,” рече, и погледаше око себе страшљива погледа.

Али ја држим, да је све то — у свези са њиховим донатистичким учењем о Цркви — спојено са лудовањем њиховим као

да су прави назарени толико праведни пред Богом, да им он испуњава сваку молбу, да им подељује неке небесне дарове сазнања, да су често и тако талични, да им се Бог са свим чулно јавља, говори с њима, упућује их, како да разуму по које место из Св. Писма, и даје им нова открићења, итд., као што сам ја такођер већ навео у мојој књизи, стр. 189 и 190. Ја сам још онда могао чути од неких, како се у сну разговарали са анђелима, што-ли ће и како ли ће у својој каквој невољи; другом је опет сам Дух Свети рекао, да ће dospети у рај; онај је пак својим рођеним очима видио Спаситеља у лишћу некога дрвета, овај на њиви итд. Мисао, са којим се назарен толико бави и непрестано је фиксира, упечати се у извесном моменту на чуло вида, и визија, привиђење је готово.

Да се пак такве изванредне „милости Божје“ морају крити, и то баш специјално и нарочито од оних, „који су напољу, у мраку,” то се даде ласно појмити; али да и наговештаји таквих „блаженстава“ морају, за проста човека, имати неке привлачне снаге, и то се не да побити.

8. Даље, скривајући вешто своје рођене странпутице, *указују они шареним бојама и моћном руком на цолни неморал, који у понеким нашим парохијама ошима маха*. И, знајући за своје преступе и грехе у том правцу, наш човек или жена наша, сматра себе препорођеном, оправданом, чистом од греха, светом — када оде у назарене.

Напушта дакле веру прадедовску и с тога, што у назаренштини види спасења од моралне пропасти Као да је просту човеку лакше бити и јеретику, са осећањем душевне неке насладе, него православно, па живети у вечитој некој неизвесности у погледу вере и спасења.

9. Много иде назаренштини у прилог и она наша неудаћа што је у нашем народу јако одомаћено *гадно и управ богохулничко псовање и којекакве срамотске речи, узречице, гашалице, пословице, песме и безобразни разговори*. Као да у нас неморалан укус отима маха и шири се на све стране као загушљива каква заразна боље-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

тица. Та *несрамљивост* прелази од старијих на млађе, и упознаје њихове невине душе са најразноврснијим развратима, будући у њима уједно и најгадније представе и жеље; а да нису на све то наведени од старијих, ваљада би за увек остали били чисти и непорочни.

Али нема сумње, да дотични ипак осети по каткад грижу савести са те своје гадне навике. Но како сам по себи нема довољно моралне снаге, да се од тога отргне и отресе, па како је уједно и први и најближи назарен, који му говори, да је све то одвратно и грешно, и који уз то још и својим рођеним делом доказује, да се од свега тога може, у назаренштину, разуме се, врло лако снасти — то га дакле и та страна одвуче у назарене.

10. Амо спада још и то, што у назарена нема дугога стајања у цркви, па још када је зима; нема пошта и других подвига правога хришћанскога благочестија. Они веле: „Бог је дух, и ко му се моли, ваља духом и истином да му се моли (Јов. 4, 24). Ту дакле мора тело имати мира. А како ћеш се ти молити Богу, када те заболеле ноге и крстине, или када цвокоћеш од зиме? Видиш, ми увек седимо лепо у нашим скупштинама, а када је зима, ми онда наложимо, да ти је милина читати Свето Писмо и певати из наше „појанице“ (како још иначе називају „Харфу Сиона.“

11. У свези са већ истакнутом социјалном стањем овога питања обраћам овде пажњу и на то, што у назаренаца нема ни оних, тако рећи обвезних и скуних наших части и теревенки при свадбама, крштењима, свечарствима; нема ту трага ни даћи, ни пијанци и харчењу јела и пића при гозбама. Ту јако пада на мерило и уздржљивост назаренаца од пушења, пића, куповања скупоцених накита и разноврсна руха за женскиње, као и та нова околност у ужој Угарској, што, иступив и формално из наше православне заједнице, не ће морати плаћати парохјала ни других вероисповедних и народносних приноса.

12. Најзад могу да наведем још и то да овде игра јаку улогу још и *самолубље* *простого* човека У назарена свако може

читати Св Писмо, па чак доспети и до тога, да га „тумачи“ у скупштинама и да говори онде на изуст молитве — „како му то већ Бог дадне.“ Он може онде хвалити Господа, „што је све то баш на против сакрио од премудрих и разумних, а казао простима“ (Мат. 11, 25). Док је он у нас био последњи човек, кога су сви избегавали и презирали, дотле може он у колу назаренском доспети до тако високога и опћег угледа, да, на *gaudium* својих једномишљеника, може пресуђивати, па чак и пајжешће осуђивати свуколику православну Цркву, Матер, која је и њега духовно родила, строгу Чуварицу верских догмата и преданих установа. —

То су дакле, у главноме бар, чињенице, које из самога духа назаренштине служе као моћна средства против нашега Православља. Можда их има још таквих и сличних, али их ја писам могао докучити. Вредно би било, да и други у овом правцу саопште по штогод

Али како му било, тек моје је чврсто уверење, да би наш народ у таким неприликама требао да зна двоје: прво, *да ван Православља нема спасења души*, и друго, *да је назаренштина* *скроз и скроз лажно учење*, које дакле не потиче од Христа Спаситеља, него од швајцарскога калвина, Самуила Фрелиха.

Вапијући је грех, не поради у томе правцу ни сада, када нам од назаренштине у најстрожијој збиљи прети така опасност, каком нам нпр. ни унија није никада загрозила, а против које се наши претци онако дично, са онолико подвига и самопожртвовања борише, те нам свето Православље предадоше у аманет, чисто, не такнуто, потпуно!

Нека наше свештенство коракне само који корак напред, не треба „жртва“ великих, и демон ће назаренски морати устукнути пред снагом разборно приуротвљене акције од стране светога Православља.

Само што би се та акција морала повести *удружених сила*, *на свима крајевима и позицијама*. Јер против зла, које је окружило тако рећи *цело* тело, не вреди скоро ништа *спорадично* делање понеког честитог нам свештеника.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

И калуђери и свештеници и богословци, сви се ми морамо, који речју, који пером, кренути на војну против те заблуде. Така је средства православна Црква увек употребљавала против својих душмана; таким се средствима морамо и ми сада користити.

Беседа мога покојнога оца против назаренштине, коју је и штампао у „Срп. Сиону“ (год. Ш., бр. 14.), и коју сам и ја уврстио у моју књигу о назаренству (стр. 214 — 219), имала је у Делиблату така утецаја и успеха, да се онде та куга никако није могла одомаћити. Говорили су ми и други свештеници, који су се њоме послужили, да је било од ње лепе користи.

И мој „Један разговор са назаренима“ који је, предусретљивошћу књижаре Браће Јовановића, за јефтину цену протурен у народ у хиљаду примерака, такођер је чинио своје. Мени су свештеници јављали, да се том књижицом не само многи уздржао од назаренштине, него се чак и по неки назарен вратио у Православље.

Међутим ја других каквих, самостално заокружених проповеди против назаренштине још нигде нисам читао ни слушао,* па и са реченом својом књижицом остао сам, до сада, усамњен; да о томе и не спомињем, како се, позвани, слабо интересовали и интересује за моју студију: „Назаренство, његова историја и суштина“, која ма и не била богзна какво ремекдело (њене недостатке ја сам вазда најбоље упознао), али је ипак то још увек једина књига те врсте, на би се бар и њоме могло послужити.

Или зар могу „пастири стада“ још и даље бити равнодушни при погледу на грозну јаву, како тако много њих полазе, странпутицом, у крајњу пропаст, а да не засучу рукаве, па да прегну око богоугоднога посла, да заблуделе обавесте и да их помире са Црквом? Зар да већ из саме хришћанске љубави не покушају спре-

* А таква је проповед и г. проте Јована Вучковића, говорена у другу недељу великога поста ове године у саборној цркви карловачкој: „О узроцима назаренског отпадања од цркве.“ Иста је проповед отштампана и у књизи „Глас из цркве.“ Таква једна проповед је штампана и у 31. бр. овога листа прошле године.

Ур.

чавати, да безумници и даље блуде по смртоносноме мраку?

Или зар се, с друге стране, може и даље мирно гледати, како се тако велик број нашега народа цени из нашег верског и народносног крила, и то, у строгом смислу речи, само из непознавања суштинне свештога Православља? Зар могу пустити чувари те Светиње, да јој се задају тако тешке ране? Или зар не значи, да свештеник не познаје цену свога духовнога наслеђа, када је у стању да равнодушно гледа, како се врази Цркве устремили, да јој задају тешке ударце?*

Зашто да наши незнају, да они „нису туђи и дошљаци, него и живе са светима и домаћи су Богу, назидани на темељу Апостола и Пророка, где је камен од угла сам Исус Христос, на коме сва грађевина састављена расте за Цркву свету у Господу“ (Ефесу. 2, 19—21), те да не буду више мала деца, коју љуља и заноси сешар науке, у лажи човечјој, пуштем преваре“ (Ефесц. 4, 14)!

Наш свет треба једном да сазна, да

* Не можемо одобрити г. писцу ово пребацавање „равнодушности.“ Изгледа, да се „равнодушношћу“ том терети ако не цело свештенство, оно да иде на рачун бар великог дела његовог. Ако, можда, и има по који свештеник, који је равнодушно гледао, како му се у парохију увлачи назаренска болест и заблуда, те ју, опет из равнодушности, није сузбијао ни лечио, — већи део свештеника чинио је према назаренима своју дужност, у колико је то чинити могао. Ето баш у Баваништу, поводом чијег случаја и пише г. писац, свештеници су са своје стране чинили, што су учинити могли, и не може им се ни издалека пребацити равнодушност и нерад. А г. писац признаје, да таквих свештеника има и по другим парохијама, па без успеха.

Без успеха оштег, остајаће и од сад акција појединаца свештеника. То смо ми рекли не једаред. Рекли смо не једаред и то, да би се акција против назаренштине „морала повести удружених сила, на свима крајевима и позицијама“; па то одобравамо и кад каже г. писац. У такој акцији, акцији ошстој, заједничкој, сложној, систематској и организованој, ми видимо једини сигурни устук против назаренштине. Ако до ње још нисмо дошли, можда има других узрока, али само велимо: томе није крива ничија „равнодушност.“ Историја нашег оштег народно-црквеног развитка показује, да смо ми добре и практичке мисли усвајали онда, кад су се други давно већ њима користили, а ми се без њих напатили и оштетили.

Ур.

само у Православљу може он озарен бити светлошћу истине; ваља га уверити, да се истина небесна чува једино у Цркви, која је једино стожњ и оутврђење истине, а вап које влада и царује само мрак и заблуда.

Да воскреснетъ Богъ и расточатсѧ врази егѧ!

Владимир Димитријевић.

Обновљена црква пакрачка и освећење исте.

Описано

прота Јован Вучковић.

Срушио се пријесто православних српских митрополита *пожешких*, опустео је *Сирач*, пропала је *Марча*, пао је *Сјеверин* и након тешких невоља и мука једва се православна српска епископија склонила у *Пакрац*, гдје је прије пуних 150 година подигнут српски православни храм, скроман и сиромашан изгледом, али велик и значајан мишљу, која је у њему до израза дошла.

Потискивано православно Српство горње Славоније и негдашњег вараждинског генералата, ударило је стожер свој у *Пакрац*, и ту си је подигло свјетилку, која ће му свијетлити у данима црне буре и невоље, као што му је и свијетлила свагда, кад су бијесни таласи запљускивали тиху пучину патничког живота његова.

Имену Божјем и побожној православној души Србиновој требао је достојнији дом, у који би се смјестила катедра епископска. Сиромашни народ подигао би га зацјело. Али снага његова није могла у свим правцима задовољити живу жељу његову. Својим знојем и жуљевима својим морали су Срби епископије пакрачке, исто као и други овдашњи Срби, намирити све што је требало за њихову цркву и просвјету, а уз то је требало савјесно и потпуно одговорити свима дужностима, које су са стране државе на њих налагане, од чега су опет други имали више користи. Јест, док су они сијали по њивама својим сеоским просо и скупиљали повчић по повчић за школски свој фонд, дотле су сигурно могли подићи и једну достојну ка-

тедралу. Али, ваљало се задовољити и са оном познатом и неукрашеном, јер требао је школски фонд, исто као и залагај хљеба.

Па кад се нашао један епископ, који је прегнуо, да тај скромни храм достојније бар украси, онда дође нова невоља. Ватра уништи добрим дијелом дјело његово и штету је ваљало поправити и новим крпежом повратити храм бар у онакво стање, у ком је прије био.

Ој, клетво прадједовска! Са каквим ли напором мора Србин да чини и оне споре кораке у напретку својем!

Али бјежите црне мисли. Надошло је вријеме пријазније и свануо је један радоснији дан.

На пријесто пакрачких владика сио је благи *Мирон*, за добро цркве своје и народа свога заузети владика, еретни првенац патријарха српског *Георгија*.

Ено лијепо уређени епископски двор пакрачки, ено опет отворене српске учитељске школе пакрачке, ено красне цркве пакрачке. Заузимањем епископа *Мирона* све је то урађено. И странац кад погледа цркву, двор и препарандију у *Пакрацу*, нема више повода да нам се руга, а Србин се управ с повосом огледа на све то.

Вјерујемо да је највише муке стало, да се обнови храм. За то дјело требало је и највише средстава, а та није могао намакнути народ наш. Но епископ *Мирон* умно је, као нови Мојсије, отворити оне изворе, који се нама тако тешко отварају, премда је у њих утекло и нашега зноја много. Он је умно лијеним својим начином задобити срце свијетлога Бана, грофа *Клеу-Хедерварија* и његова доглавника у богоштовном и наставном одсеку кр. земаљске владе, дра *Исидора Кришавија*, те се њиховом вољом пађе из земаљских срестава толико помоћи, колико је нужно било, да се лијено дјело обновљења катедралне цркве пакрачке достојно изведе. Он је знао и нашем саборском одбору доказати потребу, да се и из наших народних срестава дода њека свота за велико то дјело. Он је лако придобио и своје Пакрачане, да даду што могу, па да им црква у лепшој свјетлости засија. Лако их је за то

придобило, јер га они љубе, а могу га љубити, јер виде, да и он отвара руку своју, на помаже и њих и цркву своју.

Са свотом од 55.000 фор. претворена је стара црква у лијепу и укусну грађевину, а унутрашњост је сва до најмање ситнице сасвијем поновљена.

Сада стоји црква на изравнаном, лијепо ограђеном простору, а испред ње је поширок, добро поплочен и ниском оградом оперважен пролаз.

Са сјеверне и јужне стране, у предјелу гдје стоје цјевнице, дограђене су омање апсиде, којима би првобитна основа цркве хтјела да се приближи византијском грађевном стилу, а тијем је уједно и простор цркве њешто проширен. Да су те апсиде могле досјети до висине и ширине олтарне апсиде, тада би намјера, ради које су подизане, била потпуно постигнута. Али склоп сводова црквених као да није допуштао, да се на платну црквеном прави виши и шири отвор но што је направљен.

Како је звоник на западну фасаду као призидан, стајала су два повећа ћошка по странама звоника празна, кварећи изглед цијелој западној страни. Празнине те сада су попуњене, и са сјеверне стране придјелана је у доњем дијелу крстоница, у горњем остава за црквене утвари, са јужне пак стране стубиште за звоник.

На самој пак западној страни звоника изнова је направљен укусан портал, сав у камену, управо вјештачки исклесаном, окруњен владичанском митром. У прочељу над порталом смјештена је у горњем дијелу велика икона пресвете Тројице, а испод ње између ступчића од угасито црвеног мрамора иконе арханђела Михаила и Гаврила, све три красан мозаик, који се на свјетлости сунчапој блиста, као да је у живој ватри. Прочеље ово са порталом задржава на себи погледе пролазника, који се диве лијепој изради и уживају у ванредно пријатним утисцима тог дијела црквене зграде.

Кров цркве искривен је на ново тамним пријеном, апсиде пак и придјелци код звоника, као и сав звоник добиле кров од бакра, којег се боја на звонику мијеша са дјелимичном позлатом

Златна јабука са кованим и лијепо украшеним осмобрачним крстом на врху складно завршује повисоки шиљак обповљеног звоника.

Таква је спољашност садање пакрачке цркве. На њој се парочито истиче двоје. Лијепи портал и красни мозаик. Једним и другим може се код нас подичити само пакрачка црква. Она је у нашој митрополији једина, бар мени позната, са које се блиста мозаик, који пркоси вјетру и бури. То двоје само доста је, да човјек не пожали труда, да дође и види.

А унутрашњост? Она је још љепша. Кад се човјек пађе у садашњој цркви пакрачкој пријатно се осјети у складној оној мјешавини боја, које се просинају са бојадисаних прозора, позлаћеног иконостаса и полилеја и оних разних боја све од пода па до свода.

Ко је смотрен па пази куд му нога ходи, томе око лети по смишљено склопљеном разнобојном керамиту, којим је црква патосана.

А хоће ли да подигне поглед горе к своду, мора га зауставити на платну црквеном, на зидовима, по којима су се прострли цвијетови разноликих украса, који су удешени попут старинских мотива у црквама наших крајева, које су украшавали ђаци византијске школе.

Такав је и свод, само што се исти тешко даде посматрати, јер поглед мора да се провлачи кроз густо грање кованг и позлаћеног гвожђа, из којег су склопљена она два велика полијелеја, од којих један хоће, да закрили долеју, а други нагиње к паперти, па не даду маха погледу ни на једну, ни на другу страну. За то бих и рекао, да би требало један полилеј уклопити, а други смјестити на средину свода црквеног, те на тај начин одтеретити простор испод свода и учинити га прегледнијим.

Отимајући се кроз густо грање од полијелеја, поглед човјеков скреће к прозорима, који су мени бар најмилији. А то не само ради оне питоме свјетлости, коју орнаменти са прозора просицају по цркви, него и ради тога, што ми се чини, да с њих одсјајују добре душе хришћанске,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

које потеклоше, да у светињу храма завире и у њој се настане. Да, ти прозори су дарови не земље, не наших фондова, не иметка општинског, већ дарови живих душа, православних Срба пакрачких, који са својим владиком пођоше, да цркву своју и својим даром украсе. Зато су ми ти прозори мили и драги. Епископ *Миرون* зашао је у олтар са своја три прозора, од којих је један подигао у славу Богу и својој православној српској епископији, један у спомен своме духовном оцу, епископу Никанору, а један за здравље свога родитеља, свештеника Павла. Трговац *Јагнич*, *Марковић*, др. *Јовановић* и други, зашли су у лађу црквену и испунили је прозорима у спомен својих милих покојника и за здравље својих драгих, који су у животу. Дао им Бог свима по чистим жељама срдаца њихових!

Иконостас ако ћеш да посматраш, мораш доћи до близу лијеног мраморног амвона. Дотле ти се око већ привикло на оно море од сјајне позлате, па може мирније да посматра оно што је у цркви најглавније. Мораш прићи ближе, јер иконостас је држан понајвише у правим линијама, које прекидају само лукови у оквирима за иконе, па се цртеж цијелога склопа у оној једноличној позлати тешко разазнаје. Рекавиши то, казао сам уједно и главни недостатак лијеног иначе иконостаса. Да су праве линије цртежа више непрекидане и да је на тај начин испало више испупчених и удубљених мјеста, могла би се била и позлата нешто више измијешати са другим бојама, те би се већма изгубио био једнолични онај утисак цијелога иконостаса. Нешто је у том правцу постигнуто са металним оним бојама у удубљењима оквира, али рекао бих, да је још мало.

И ради посматрања ликова на појединим иконама мора човјек ближе прићи. Даске за иконе доста су велике, но ликови су доста малени, па је остало доста празног простора и на сликаревим даскама, које се са својом позлатом слијевају у остали дио позлаћеног иконостаса, те га чине још више једноличним. Иначе је сликар, госп. *Ст. Теодоровић*, своју задаћу красно ријешо. Боје су му складне, цр-

тежи правилни, израда помњива. Види се на многим ликовима, да их је радио вјештак и да их је радио са пуно љубави. Најглавније пак то је, да су и поједине слике и све групе цртане у духу предања, којег се држи православно живопис. Да је тако иде заслуга и вјештака, који неће да заборава, да дјело његово служи сврхама црквеним а заслуга је и високопреосвештеног госп. епископа *Мирона*, који је на црт за сваку поједину икону брижљиво прегледао и у споразуму са сликаром исправљао и дотјеривао.

При мало дуљем посматрању иконостаса, особито изближе, заборава човјек на све малености, којима хоће у први мах да приговори. Остаје само масивност, управо непробојност иконостаса, која по сматрачу смета, да већ из средине цркве по који поглед у олтар баца. Висока царска и побочна врата, готово херметично затворена и цио склоп иконостаса као од једне једине плоче направљен, па не пропушта ни погледа у олтарни дио. Само мисао може тамо да продре, а око се напреже на ону доста малену решетку од кована гвожђа над вратима, кроз коју се слабо шта може видјети и покуша онда да прелети преко врха иконостаса у унутрашност олтара, али и ту се слабо поможе, јер преко оне висине опажа само врхове лијепо изведених и украшених шиљака од лукова, који се у средини олтарног свода у једну тачку састају. Та готово апсолутна затвореност држим да је најглавнија погријешка за око, а она ће, бојим се, светити се и уху, јер ће сметати лаком разлијевању гласа из олтара у храм, а опазило се већ да смета слушању гласа, који из храма у олтар продире. Можда овај мој приговор и није основан, али ја сам говорио овдје оно што сам осјећао, кад сам пред иконостасом тим стајао. А госп. грађевински савјетник *Боле*, ако држи да више отвора на иконостасу чини исти лакшим, елегантнијим, за око угоднијим и за ухо згоднијим, лако ће бар код другог иконостаса постићи све, па и то, да завјеса постане потребном бар за царска врата, јер за ова она је сасвијем непотребна.

Но ако се око мучило да продре у

олтар, престану му муке чим се у олтару пађе. Ту је све лијепо и укусно, управо љепше и укусније, но у осталим дијеловима цркве. Тако и треба, само је штета, да је та љепота иконостасом онако чврсто закључана.

Кад се човјек врати из олтара и добије времена, да погледе своје зауставља на појединим стварима, онда му је мило погледати на лијепу она златна кандилоца, владичански и царски пријесто, пјевнице, столове, који лијепо урађени у природној боји својој красно стоје поред богатом сликаријом украшених зидова. Лијеп изглед даје такође и кор, са својим решеткастим наслоним, који се повукао дуж греде, која се пружила на два тамне црвене боје мраморна стуба.

Једном ријечи, лијеп храм, достојан дом Божји, угодно боравиште побожној души хришћанској, — то је ето обновљена црква пакрачка.

Стоји она сада између двора, учитељске школе и бријега оног са истока као свједок правичности наше земаљске владе, свједок мара нашег саборског одбора, свједок пожртвовности старих Пакрачана и љубави данашњих њихових синова, све спојено у једну цјелину и заједницу љубављу и бригом високопреосвештеног епископа *Мирона*.

Стоји и чека да се отворе врата, да уђе на њих Цар славе, ком ће молитва да се подигне и пјесма побожна вине.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Превишњи имен-дан.) У прошлу недељу служено је после св. литургије молебствије у саборној цркви карловачкој за Његово Величанство, премилостивог нам цара и краља *Франца Јосифа Првог*, поводом превишњег Му имен-дана. Богослужењу присуствовали су осим грађанства карловачког и заступници местних политичких, судских и автономних власти, те просветни заводи. Како патријарашки двори, тако магистрат, богословија, гимназија и основне школе искићене бежу заставама.

(Његова Светост преузвишени г. патријарх *Георгије*) по свршеном послу у горњој кући угарског сабора у Будимпешти, стигао је, у пратњи свога протосињела г. Лукијана Богдановића, у Пакрац, дана 21 септембра о. г., на заказано посвећење новообновљеног тамошњег храма. Истим влаком, путујући са Његовом Светошћу, стигао је у Пакрац из Загреба и преузвишени г. подбан *Данило Станковић* и високопреосвештени г. епископ горњо-карловачки *Михаило Грујић*. Из Пакраца је св. патријарх *Георгије* отпутовао у Даљ. Повратак Његове Светости у Карловце очекује се данас у недељу, или сутра у понедељак.

(**Канцел-параграф.**) У горњој кући угарског сабора расправљао се прошле недеље законски предлог о куријалном суђењу у изборним споровима, које је досад решавао сам парламенат. У истом предлогу налазио се и тако звани канцел-параграф, по којем би имао строго кажњен бити сваки свештеник, који би држао политичке агитацијоне говоре и проповеди. Тај параграф је горња кућа већином гласова одбацила. Против тога параграфа гласали су и Његова Светост, преузвишени господин *патријарх Георгије* и високопреосвештена господа епископи, који су у седнице горње куће дошли, а наиме: *Мирон* епископ пакрачки, *Никанор* епископ темишварски, *Михаило* епископ горњо-карловачки, *Јеремија* епископ будимски и *Гаврило* епископ вршачки.

(**Произведење.**) Као што нам накнадно јављају из горњо-карловачке дијецезе, благоизволео је високопреосвештени епископ *Михаило* прозвести пароха слушничког и намесника протопрезвитерата будачког јереја *Петра Грбу* за протојереја, и то на литургији, коју је високопреосвештени господин *Михаило* служио у Слушници.

(**Г. Самуило Маширевић**), умировљени куријални судца, именован је чланом горње куће угарског сабора.

(**Прилог фонду св. Саве**). Умировљени епископ нишки, преосвештени г. *Димитрије*, приложио је фонду св. Саве 15 фор. —

Ч и т у љ а.

† Протојереј Александар Николић
парох сенђански.

Родио се у Сенти 1820. године. Основне школе свршио је у родном месту, гимназију у Темишвару и Будиму, а по том филозофију у Пожуну. По свршеним тим наукама ступио је у карловачку богословију. 1843. године, 20. јануара, дакле у 23. години својој, рукоположен је од епископа Хранислава за ђакона, а 1844., на

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ев. Три Јерарха рукоположио га је накрачки епископ Стефан Крагујевић за презвитера, те буде постављен за личног помоћника своје оцу, пароху сенђанском. 1848. године, 15. фебруара инсталован је за пароха у Сенти. Као ревностна и ваљана свештеника одликовао га је тадањи бачки епископ Платон црвеним појасом. 1862. године, 11. децембра постављен је за члана епархијске конзисторије бачке, а 1868. именовао га је и одликовао тадањи епископ бачки Герман Анђелић за протонаместника, уважив му труде и подвиге при многогодишњем заступању и вршењу протопрезвитерских дужности у протопрезвитерату старо-бечејском, које дужности је вршио у два маха за време упражњеног протопрезвитерског места тамошњег. Српска православна црквена општина новосадска одликовала га је избором за члана гимназијског јој патроната.

Његова Светост, преузвишени господин Патријарх *Георгије Браиковић*, као управитељ бачке дијецезе, у г. 1892 одликовао је врлог покојника протојерејством, уважив му многогодишњи ревностни свештенички рад у цркви.

Покојник беше редак свештеник у погледу моралног и примерног владања и савесног вршења своје дужности. Честити покојник је врло поштовао своју цркву, и кад је већ сасвим остарио и почео боловати, био је несрећан, кад је морао због слабости изостати од службе или вечерња. У опхођењу са другима добродушан и искрен, на дому љубазан и гостољубив, уживао је покојни поп-Шандор — како га сви зваху — опште поштовање у Сенти, где су му и отац и деда још били паросима, а где је и он провео 53 године, благодетно делајући на бољитку Богом повереног му духовног стада. Год. 1894. прославио је, уз велике овације са евију страна, 50-годишњицу свога свештеничког рада. За покојником жали не само његова породица, већ и читава општина сенђанска, која је у покојнику изгубила угледна члана и доброга духовног пастира.

Са врлим покојником, који је, као што јавијемо, преминуо 16. (28.), а сарањен 18. (30.) септембра, опростио се, у цркви при опелу, парох мартоношки г. јереј Младен Јосиф, овим говором:

Радост и жалост стазе нам кретари на путу живота до станца нашег, — гроба. Колико се њих данас облачи у руво миља и весела рад' слатког оног ена — века кратког, века животног; а колико се њих данас у белом овом

свету облачи у црно руво, рад оног горког чемера, што се сваки дан копа рака, да скријемо за вечност оца, мајку, брата, сестру, пријатеља, познаника.

Колико се пута зажалило наше миље и весеље на сунца жар и на његов врео зрак, када се скриво за облак црн, те нам помрчином помутило миља и весеља нашег пут, а колико пута на тебе замислисмо гробе црни, што нам сваки дан отимаш и скриваш и мило и драго.

Тако је то. И сунчев сјај суетиже облак црн, и дете корак-по корак суетиже старачки дан и тебе покојниче суетила је судба та, — јуче ти рече: доста је, — животу твоме да је крај.

Питао бих те покојниче мили, је ли ти жао дана прохујалих, путева твојих, стаза углачаних; али ја читам са одлетеле душе твоје јасан одговор: Не дирајте ми мој мртвачки сан, — не жалим ја за данима пролећа мога, пролазише они кроз мене и уз мене са чаром сласти највеће, па када је Богу доста нека је и мени задоста века преживљеног. Али дозволи ипак да ти узнемирим мртвачки сан, ти си мени то дозволио; за живота твога рече ми: Ти ме опрости са народом мојим, твоја реч нека ми утешу другара венчаног, помози немоћној старици да лакше добаци грудву земље за темељ куће ми вечне и деци твојој да сузе утарем проплакане на покрову застртог ти за навек живота.

Па ево ти дођох стриче мој мили, да испуним у аманету твом завет мој и стојим поред гроба твог, као што си ти некада у дружби братској са оцем мојим стојао поред колевке моје и тутнуо ми у колевку среће ради дар, па ето видиш горке нам судбе, ја ти за тај дар зар са грудвом да благодарим?

Да те опростим са народом твојим рече ми ти: Зар ја немоћан и слаб, да опростим тебе великог достојанственика мирског свештества у цркви Православној, — све би то још лако било, јер није протојерејство круна рада твога, већ она служба ревностна, којом си служио Богу, цркви и народу твоме педесет и три године цуне, у којима си, — зар би могао набројати све оне сретне, које си благословио за брачну везу, криштавао за православље свето, сахрањивао и тешио, гробове преливао и дизао мајке још са неубусаних гробова деце своје а где да покупим оне силне мудре ти савете и речи, у коју књигу да вежем па да читамо и

учимо се сви ми са пастирске службе твоје ревностно. Опрости покојнице то не могу, јер твоја служба свештеничка сунце је сјајно, од којег ће зрака по зрака светлити у будућности и служити из дана у дан за пример нами.

Али ако не могу то зар да ти не утешим другара венчаног са проживљеним са њоме година низ — педесет и три, а на доживљају сватова ти сребрних и златних. Злато не тавни, оно сија за вечни сјај, па и теби мајко успомена она лепа од златних сватова нека ти је утеха, да си добила благодат Божију као ретко ко, па и сада гледаш другара у блаженој сени душе му, око које ћеш се душе ти сада обвијати са топлим молитвама, као год што си се кроз дуги низ година обвијала око њега, трудећи се и мучећи за срећу и благостање своје деце. Загрљај оне са прошлих година нека ти замене од сада руке прекрштај, а речи оне које си са њиме у животу двојбила, нека замене тиха молитва за рајско насеље другара ти до гроба верног.

Колико се загрејемо у загрљају родитеља својих у толико се више следимо при пољупцу ледене руке милог нам родитеља, али у толико се и више оснажимо на духу честитог нам оца, а тај дух који снажи треба највише да оснажи данас вас ожалашћена децо, јер вам је отац оставио највећи дар у части својој, у поносном имену свом, са којим се именом поносила црква православна, народ српски, општина ова и сви ми, — па то име поносно оца нашег у части протојерејства, у слави поштена, у злато ревностносног свештеника, у сребру, ко белоћа чистог родољубља обучено, нека вам је децо најлепши адићар.

Покојнице наш мили! За све те и многе твоје врлине заслужујеш венац признања, да ти положимо на покривало застртог ти живота, а црква, народ, општина, породица твоја, грађанство, свештенство, несмом, речју, душом и срцем молимо Бога за: рајско насеље, вечан спомен и земље црне грудву ти лаку!

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ. 161 1—3

На упражњено место забавиље на овдашњем српском православном забавишту отвара се стечај.

С местом овим скопчана је плата годишње од 400 фор. а вр. уз то, за сад док општина

стан у натури не подигне, 120 фор. накнадне за исти.

На место ово тражити се могу само свршене и испитане забавиље. Рок за пријаву оставља се до 26 октобра т. г. Молбенице се имају местном српском школеском одбору послати.

Бач-Сентоман 22. Септембра 1896.

Српски школ Одбор.

СТЕЧАЈ. 162 1—3

На упражњено учитељско место на срп. вероисповедној четвороразредној мушкој школи у Срп. Модошу расписује се стечај.

Годишња је плата учитељу: 300 фор., у место 4 ланца земље 62 фор., за држање пофторне школе 40 фор., у име три фата сламе 18 фор., 15 мц. жита, 10 фор. паушала, и 50 фор. за пероводство, три фата дрва с подвозом. — Од погреба, где позван буде добија 1 фор.

Осим тога $\frac{3}{4}$ ланца баште изван села; слободан стан у новосазиданој врло лепој школекој згради са пространом баштом.

Изабрани учитељ биће дужан недељом и празником у цркви за певницом појати.

Првенство имају, који се лично пријаве и који су ноталном пјенију вични.

Рок пријаве је 26 октобар т. г. по ст.

Из седнице школског Одбора држане 16 септембра 1896 г. у Срп. Модошу.

Душан Гуцуња
перовођа.

Живота Гигић
подпредседник.

СТЕЧАЈ. 159 2—3

Оставком г. Душана Бешлића, упражњено је учитељско место на III. и IV. разреду српске прав. вероисповедне школе у *Бали*, на које се овим стечај расписује.

Плата је у готовом новцу 400 фор., 2 ланца ораће земље, на коју учитељ порез плаћа; стан у школеском здању са 2 собе, кујном, јестичаром, комором и шталом; 400□хвати баште; зимски огрев у слами колико је потребно; 5 фор. за школ. писаћи прибор; од погреба и парастоса где позван буде 50 нов. За пероводство — с писаћим прибором — 40 фор.

Изабрани дужан ће бити школеском уредбом прописане предмете у горенаведеним разредима предавати; у цркви за десном певницом појати и децу појању обучавати.

Компетенти имају своје молбенице до св. Петке 14. октобра т. г. (у који ће се дан и избор обавити) школеском одбору послати.

У обзир ће се узети само они компетенти, који су учит. школу у Сомбору свршили и иснит из државног језика положили.

Лично пријављени имају првенство.

Из седнице школ. одбора, држане у *Бали* (Toronto) 14. септембра 1896. год.

Душан Бешлић
учитељ и перовођа.

Младен Жеравица
председник школ. одбора.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

СТЕЧАЈ. 158 2-2

Услед захвале изабраног учитеља, поново се расписује стечај за *учитеља* на овд. новоустановљеној срп. нар. вероисповедној школи.

Годишња је плата учитељу 500 фор. или 1000 круна и 8 мет. тврдих дрва, даље стан у новој школи са три собе, предсобљем, кујном, комором, подрумом, шуном и шталом, ван стана четврт јутра баште и 1 фор. од погребна где буде позван.

Изабрани учитељ имаће све школском уредбом прописане предмете предавати у оном разреду, који му овд. школ. одбор доделио буде. Осим тога дужан ће бити повторну школу држати и недељом и празником, као и на пређеосвећеним литургијама у цркви појати.

Жеља је, да је дотични учитељ и ноталном појању вичан, као и то, да се лично пријави.

Молбенице са сведоцама ваља унутити на месни школ. одбор.

Рок стечаја је 1. (13.) октобар 1896.

У *Госпођинци* 11. (23.) септембра 1896.

Мита Пејић
перовођа.

П. Теофановић
председник.

СТЕЧАЈ. 156 3-3

Поново се расписује стечај, на учитељско

место мушке четвороразредне школе у Оросламошу (код Сегедина.) —

Годишња плата је учитељу 400 фор. коју месечно у напред прима, 5 катаст. јутара добре у једном комаду ораће земље, на коју сав порез учитељ плаћа. Стан од 2. лене патосане собе, јеловника, кујне, коморе. стаје за дрва, и велике баште од 600 кв. хвати од које је половина виновом лозом засађена.

За повторну школу 40 фор., за перовођство и рачуноводство 25. ф. и 5 ф. писаћег научала. —

Од укуна где позван буде 50 н. Огрева у слами колико је потребно.

Изабраном учитељу спадаће у дужност, све школ. уредбом прописане предмете предавати, децу у појању црквеном учити, и у недељне и празничке дане као и на пређеосвећеним литургијама у десној певници појати. —

Добро иструпане молбенице са нужним сведоцама ваља унутити на месн. школ. одбор.

Рок стечаја траје до 6. октобра по ст. кал. кога ће се дана и избор обавити —

Из седнице месн. школ. одбора, држане у Оросламошу на малу Госпођину 1896. год.

Месн. школ. Одбор.

Живоин Мијатов

месн. школ. председник.

ЛИВНИЦА ЗВОНА И МЕТАЛА АНТОНА НОВОТНИЈА У ТЕМИШВАРУ, ФАБРИЦИ

препоручује се — са гаранцијом на више година — за израду нових звона и за преливање пукнутих звона у свакој величини, као и за целокупно хармонично удешено звоњење, провиђено са круном од кованог гвожђа, тако удешеном, да се звона по вољи и лако могу кретати, ако би се на једном месту излупало, чиме се звона сачувају да не пукну.

Особито препоручујем од менеј изнађена и много пута одликована

патентирана са отвореним одушкама провиђена звона, која имају дуготрајнији, сважнији и дубљи звук, него звона по старој системи прављена, тако, да се овако једно патентирано звоно од 200 килограма изједначује са звуком других по старој системи ливених звона од 260 килограма.

Даље препоручујем козе за звона од кованог гвожђа, у тороњу слободно стојеће; звона или шоље за сатове од метала; прављење старих звона са крунама од кованог гвожђа. — Звона у тежици од 300 килогр. на ниже има увек готових на стоварништу.

28 12-27

Илустровани ценовници и прорачуни трошка бесплатно и франко.

Претплата, огласи, стечајеви и рекламације шаљу се Администрацији а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Карловце. За огласе, објаве и стечајеве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч. — Неплаћена писма се не примају. — Рукописи се не враћају.

„Српски Сион“ излази сваке недеље на целом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље: на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч.

Штампа: Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима